

Nikolaj (Andrejevič) Rimskij-Korsakov¹

(Tikhvin, Rússia 1844 — L'ubensk, Rússia 1908)

Compositor rus. Nasqué en una família de músics aficionats, mostrà molt aviat dots musicals més que notables. El seu oncle P'otr, que el duia a les celebracions religioses ortodoxes i li ensenyava cançons populars dels camperols, influí molt en la seva formació. A sis anys començà a rebre les primeres lliçons de música, i compongué alguna peça. El 1856, per tradició familiar, fou enviat a l'Escola Naval per a cadets de Sant Petersburg, on obtingué el gran guàrdia marina el 1862.

Els inicis

A Sant Petersburg trobà el terreny ideal per a desenvolupar els seus interessos musicals: podia assistir a l'òpera i als concerts, i aviat s'entusiasmà amb la música de M. Glinka, fins al punt de fer-ne transcripcions i instrumentar parts de piano, tot i les clares mancances teòriques que tenia. Tal com afirmava ell mateix, 'jugava amb la música'. També a Sant Petersburg rebé classes del pianista F.A. Kanille, admirador de Glinka que, a més, el presentà a M. Balakirev, amb qui establí una forta amistat, trencada posteriorment. Tot seguit conegué C. K'ui i M. Musorgskij, dos integrants més del nucli que després es convertí en el Grup dels Cinc. Gràcies a Kanille treballà a fons la fuga a partir de l'obra de J.S. Bach, i l'ús de les formes musicals, a través de la de L. van Beethoven. El 1862, acabat de sortir de l'Escola Naval, fou assignat a la fragata Almaz, que es preparava per a un llarg creuer. A bord d'aquest vaixell visità Anglaterra, els Estats Units —en plena guerra civil— i Rio de Janeiro, i de tornada passà per ciutats italianes, franceses i espanyoles. Durant el viatge anà avançant la composició de la *Simfonia núm. 1*, que havia iniciat sota la guia de Balakirev i que acabà en tornar a Sant Petersburg el 1865. Tot i no ser tècnicament perfecta, fou estrenada el mateix any a l'Escola Lliure de Música, que aleshores dirigia Balakirev.

El Grup dels Cinc

De retorn a Sant Petersburg, aviat reprengué les relacions amb l'antic grup d'amics, que s'havia incrementat amb la presència d'A. Borodin. Amb un treball orquestral cada cop més encertat, compongué la balada *Sadko*. D'aquesta mateixa època són l'*Obertura sobre temes russos* (1866) i la *Fantasia sobre temes serbis* (1867). En fer la crítica de l'estrena d'aquesta obra, V. Stasov qualificà per primera vegada el Grup dels Cinc de 'colla poderosa'. Després del pas per Rússia d'H. Berlioz, un autor molt del gust del grup, Rimskij-Korsakov escriví la seva segona simfonia, *Antar* (1868), començà a treballar en la seva primera òpera, *La noia de Pskov*, que no completà fins el 1872, i es dedicà a instrumentar *El convidat de pedra*, d'A. Dargomyžskij. El 1871, el director del Conservatori de Sant Petersburg li oferí la càtedra de composició i instrumentació, i el músic, malgrat ser conscient de les seves limitacions, acceptà l'oferiment. A partir de llavors estudià i treballà intensament per a perfeccionar-se, a base d'exercicis acadèmics i la composició de fugues.

El 1873 abandonà el servei a la Marina, que havia mantingut des que es graduà, i a requeriment del gran duc Konstantin Mikolaievič, acceptà el càrrec d'inspector de les bandes navals de les flotes de la Mar Negra i de la Bàltica. Gràcies a això pogué ampliar els seus coneixements sobre els instruments de vent. El 1872 s'havia casat amb Nadežda N. Purgold, i tenia estabilitat econòmica, almenys fins el 1884, any en què fou abolit el seu càrrec. Abans del casament havia deixat la casa que compartia amb Musorgskij i, de mica en mica, s'havia anat distanciant dels altres membres del grup. En aquesta època s'estrenà com a director d'orquestra amb la seva *Simfonia núm. 3* i també es féu càrrec de la direcció de l'Escola Lliure (1874-81) en substitució de Balakirev. Creativament, però, el període fou força improductiu. Potser l'excepció és el recull dels *Cent cants populars russos* (1876), que el situaren en una línia d'interès creixent envers el folklore eslau, cosa que posteriorment donà notables fruits en la multitud de temes populars que apareixen en les seves obres. També tingué cura, juntament amb Balakirev, de l'edició de les òperes de Glinka, i això influí positivament en la seva vena creativa, com es reflecteix en l'òpera *La nit de Maig* (1878), d'elevat gust ucraïnès, estrenada el 1880 amb prou èxit per a animar-lo a escriure la següent, *La donzella de la neu*, representada per primera vegada el 1882, quan ja començava a treballar en la instrumentació de *Khovanščina*, de M. Musorgskij, que havia mort el 1881. Entretant es lliurà a l'escriptura del seu *Concert per a piano* (1882-83). El 1882 abandonà l'Escola Lliure de Música, que tornà a dirigir Balakirev, i entrà com a vicedirector a la Capella Imperial, per a la qual escriví un *Tractat d'harmonia*.

¹ **Rimski-Korsakov** a Gran Enciclopèdia de la Música "on line"

<http://www.grec.cat/cgi-bin/gemcl2.pgm?NDCHEC=0011942> 10 de març de 2012.

Sorts i dissorts

A través del nou cercle on es movia (de l'antic només tenia tractes amb Stasov i Borodin), conegué M.P. Beljaev, un mecenes que editava obres musicals a Leipzig i que acabà per fundar la seva casa editora pròpia, dedicada a la difusió de la música russa, i els Concerts Simfònics Russos, que Rimskij-Korsakov dirigí del 1886 al 1890. En aquesta època dirigí concerts de música russa a París (1889) i a Brussel·les (1890), i compongué alguns dels seus títols més coneguts i interpretats: el *Caprici espanyol* (1887), *Sekherezada* (1888) i *La gran Pasqua russa* (1888). Però, malgrat l'intens treball orquestral, seguí produint obres per a l'escena, com *Mlada*, que s'estrenà el 1892, i *Nit de Nadal* (1895). Paral·lelament instrumentà, juntament amb Glazunov, l'òpera *El príncep Ígor*, que Borodin havia deixat inconclusa en morir.

Aquests anys foren difícils per al compositor. Tot i que malgrat la mort de dos fills, o potser per això mateix, no deixà de compondre, dedicà més temps a la filosofia i a l'estètica. També per aquests anys trencà definitivament amb Balakirev, les relacions amb el qual s'havien deteriorat. Accentuà la producció d'obres teatrals: en poc temps escriví un bon nombre d'òperes: *Sadko*, *Mozart i Salieri* (1898), basat en la peça de Puškin, *La boiarda Vera Seloga*, que es presentà com el pròleg a l'antiga *Pskovit'anka*, *La promesa del tsar* (1899), *El tsar Saltan*, a partir del conte de Puškin (1899-1900), i *Servilija* (1902), òpera que no fou apreciada ni ho ha estat encara, potser pel tema allunyat dels paràmetres usuals de Rimskij-Korsakov i per la falta de color folklòric. Però també cal afegir la petita joia brillant que és *Kascej l'immortal* (1902), que influí més tard en l'obra d'I. Stravinsky pel seu llenguatge d'intens cromatisme, que arriba a fregar l'atonalisme, i la magnífica i alhora estranya *La llegenda de la ciutat invisible de Kitej i de la donzella Fevronia* (1904), que combina elements cristians i panteistes en una mística de gran significació simbòlica.

Els últims anys

El 1905, de resultes de sumar-se a les protestes dels estudiants contra l'autoritarisme del conservatori, en fou arbitràriament expulsat, i les seves obres es veieren temporalment prohibides, però el clamor popular davant de la injustícia fou tal, que li restituïren el càrrec. Reflex d'aquesta actitud contrària a les imposicions tsaristes és l'orquestració de *Dubinuska*, de caràcter revolucionari, i l'òpera *El gall d'or*, que, basada en el conte satíric de Puškin contra els tsars, fou prohibida per la censura i no s'estrenà fins després de la mort del músic, ocorreguda el 1908. El 1906 havia acabat de redactar les seves memòries, titulades *La meua vida musical*, excel·lent i sincera font de dades biogràfiques. També deixà enllestits els seus *Principis d'orquestració*. Els seus dots de magnífic i brillant orquestrador es reflecteixen en el domini de les possibilitats tímbriques i coloristes dels instruments de l'orquestra. Les formes musicals apareixen sovint amb les aparences convencionals, sense produir trencaments, però en l'harmonia fou més agosarat i es deixà influir en ocasions per les novetats wagnerianes i l'ús del *leitmotiv*. Ara bé, la brillantor de moltes de les seves peces més populars prové del fet d'haver sabut treure profit del color alegre de les melodies folklòriques, fossin específicament russes o bé d'altres països. Això, juntament amb la no excessiva complexitat dels temes (sovint preferia recórrer a la variació), ha propiciat l'enorme divulgació i acceptació d'algunes de les seves obres, com ara el conegudíssim *Vol del borinot* de l'òpera *El tsar Saltan*, la cèlebre *Cançó índia* de *Sadko*, o la popular *Sekherezada*, que ha estat enregistrada innumerable vegades. La seva música fresca i original, tal com es manifesta en *El gall d'or*, fou la clau del seu èxit, perquè usà sovint interludis orquestrals de gran efectisme dramàtic o emotiu que li permetien d'extreure'n *suites*. En canvi, no han passat gaire a les sales de concerts les obres de cambra, tot i el seu innegable valor: entre elles sobresurten el *Quintet* per a piano i instruments de vent (1876) i el *Quartet sobre temes russos* (1879), que després convertí en la *Sinfonietta*, opus 31. Més fortuna han tingut les seves cançons, fins a un total de setanta-nou, escrites en diverses etapes. Si bé en les primeres mostra una clara influència de Glinka, Balakirev i Berlioz, després adquirí el grau de refinament i elegància més propi de les cançons de Cajkovskij, tot i que no superà el desenvolupament estilístic del seu amic, per qui sentí una profunda admiració, que fou mútua. Pel que fa a la música coral, destaquen la cantata profana *Svitez'anka* (1897), sobre un text del poeta polonès A. Mickiewicz, la *Cançó d'Oleg el profeta* (1899) i *D'Homer* (1901, extrets de l'*Odissea*). Enriquí la música religiosa amb pàgines com la *Litúrgia de sant Joan Crisòstom* (1883-84).

Obra

- **ÒPERA** *Pskovit'anka* ('La noia de Pskov', 1873, 2a versió 1895); *Majskaja noč'* ('La nit de maig', 1880); *Sneguročka* ('La noia de neu', 1882), *Mlada*, *opéra-ballet* (1892), *Noč' pered Roždestvom* ('Nit de Nadal', 1895); *Sadko* (amb la col·lab. de V.I. Bel'skij, 1898), *Mozart i Salieri* (1898); *Bojaryn'a Vera Seloga* ('La boiarda Vera Seloga', 1898), *Carskaja nevesta* ('La promesa del tsar', 1899), *Skazka o Care Saltane* ('El tsar Saltan', 1900); *Servilija* (1900-01); *Pan Voyedova* (1902-03); *Skazanje o*

- nevidimom grade Kiteži o deve Fevronii* ('La llegenda de la ciutat invisible de Kitej i de la donzella Fevronia', 1903-05), *Zolotoj petušok* ('El gall d'or', 1906-07).
- **ORQUESTRA** 3 simfonies (núm. 1, mi b m, 1861-65, rev. 1884; núm. 2, *Antar*, op. 9, 1868, 1a rev. 1875, 2a rev. coneguda com a *Suite simfònica*, 1903; núm. 3, do M, op. 32, 1872-73, rev. 1886); *Obertura sobre temes russos*, op. 28 (1866, rev. 1879-80); *Fantasia sobre temes serbis*, op. 6 (1867, rev. 1887); *Sadko*, op. 5 (1867, rev. 1869); *Ouverture i intermezzo de La noia de Pskov* (1877, rev. 1882); Variacions sobre la lírica de Glinka '*Oh, quina jove bellesa*', ob., banda (1878); *Concert per a trombó i banda* (1878?); *Concertstüsch*, cl., banda ('Peça de concert', 1878); *Skazka*, op. 29 ('Conte', 1879-80); *Sinfonietta*, op. 31 (1880-84); *Concert per a piano*, do# m, op. 30 (1882-83); *Fantasia sobre temes russos*, vl., orq., op. 33 (1886-87); *Caprici espanyol*, op. 34 (1887); *La gran pasqua russa*, op. 36 (1888); *Sekherezada*, suite simf., op. 35 ('Xehrazad', 1888); *Souvenir de trois chants polonais*, vl., orq. (1888-93); *Skazka o care Saltane*, suite, op. 57 ('Conte del tsar Saltan', 1903); *Nad mogiloy*, preludi en memòria de M. P. Baljaev, op. 61 ('Sobre la tomba', 1904); *Dubinuška*, op. 62 (1905); *Zdravica* ('Felicitació', 1906); *Zolotoj petušok*, introducció i marxa nupcial de l'òpera homònima ('El gall d'or', 1907)
 - **CAMBRA** 2 quartets (fa M, op. 12, 1875; sol M, 1897); *Sextet*, la M (1876); *Quintet*, sib M, pno., fl., cl., tr., fg. (1876); *Quartet sobre temes russos*, la m (1879); 1r moviment del *Quartet sobre el tema B-la-F* (1886, compost amb la col·lab. de Glazunov, Borodin i L'adov); *Finale* del quartet *Jour de fête* (1887, compost amb la col·lab. de Glazunov i L'adov); *Trio*, pno., vl., vlc., do m (1894); *Cançó i tarantel·la*, 2 cl. (1894?); *Sérénade*, vlc., pno., op. 37 (1903).
 - **PIANO** *Allegro* (1859-60); *Variacions sobre un tema rus* (1859-60); *Notturmo* (1860); 6 *Variacions sobre el tema de B-A-C-H*, op. 10 (1878); *V cerkvi*, pno. 4 mans ('A l'església', 1879); *Prélude-Impromptu*, *Mazurka*, op. 38 (1894); *Allegretto* (1895); *Pesenka*, pno. 4 mans ('Cançó', 1901).
 - **COR I ORQUESTRA** *Stikh ob Alekseje Bož'em čeloveke*, op. 20 ('Versos sobre Alexis el sant', 1878); *Slava*, op. 21 ('La glòria', 1880); *Svitez' anka*, cantata, op. 44 (1897; Mickiewicz); *Pesn' o veščem Olege*, op. 58 ('Cançó d'Oleg el profeta', 1899); *Iz Gomera*, op. 60 ('D'Homer', 1901); *Dubinuska*, cançó popular, op. 61 (1905-06).
 - **COR** 4 *variacions i fuguetes sobre un cant popular rus*, v. fem., pno./harm. *ad lib.*, op. 14 (1875); 6 *cors*, op. 16 (1875-76); 15 *cants populars russos*, 5 per a v. masc., 5 per a v. fem., 5 per a v. mixtes, op. 19 (1879); *Tebe Boga khvalim*, cant grec amb doble cor ('Et preguem, Senyor', 1883); *Svitez'anka*, cantata, op. 44 (1897; Mickiewicz); *Iz Gomera*, preludi cantata ('D'Homer', 1901).
 - **ALTRES OBRES VOCALS** *Vykhodi ko mne, signora*, 1 v., pno. ('Vine amb mi, Senyora', 1861); 6 *cançons*, 1 v., pno., op. 8 (1868-70); *Cent cants populars russos*, op. 24 (1875-76); 2 *duetti*, op. 47 (1897; versió amb acomp. orquestral, 1905); 4 *cançons*, 1 v., pno., op. 39 (1897; Tolstoj); 4 *cançons*, op. 41 (1897; Tolstoj, Lermontov, Majkov); 4 *cançons*, op. 42 (1897; Fet, Puškin, Mickiewicz); *Vesnoj*, cicle de 4 cançons, op. 43 (1897; Tolstoj, 'A la primavera'); *Poetu*, cicle de 5 cançons, op. 5 (1897-99, Puškin, Majkov, 'Al poeta'); *U mor'a*, cicle de 5 cançons, op. 46 (1897; Tolstoj, 'Al costat del mar'); *Strekozy*, 2 S., MS., op. 53 (1897; Tolstoj, 'Libèl·lules');